

nuje prvi, kako drugi, kako zadnji krepki glasnik? Zapišimo glasnik *e*! Čemu je ta čerka podobna? ali ni kakor okó? Komu je podoben *i*, ali ni podoben dečku, ki se je odkril? Čemu je *a* podoben? ali ni kakor drevesce s količkom? Napišite vse tri glasnike, ki jih slišimo v besedi „pénica“!

Ali še znate pesmico, ki smo se je zadnjič učili?

Zapojmo: „Ptičice lepo nam pevajo“!

Poslušajte, danes vam bodem zapel zopet drugo lepo pesem, ki nam kaže ljubo

p o m l a d.

(Kanon.)

Peter Hitzinger

(Znojemski, Podlipski)

v

slovstvu slovenskem.

IX.

V Ljubljanskem Časniku 1850 l. 74—79 je spisal J. Terdina „Pretres slovenskih pesnikov“. Najprej spregovori o tem pretresu v Novicah 1851 l. 6—10 L. Pintar pod naslovom: „Nekaj iz Vesne“; koj za njim pa se v Ljublj. Časn. l. 13 oglasi Podlipski v sestavku: „Beseda na pretres slovenskih pesnikov“.

„Pesnike in sploh pisatelje pretresati in med seboj križem primerjati, je pač sitno in nevhvaležno delo; nekdo mu je odločil med pesniškimi merami hromaste Jambe („Der Choliambe ist ein Vers für Kunstrichter“. A. W. Schlegel). Nam se zdi, da bi si bil pretresavec besedo v Prešernovim „Orglarji“ v vodilo vzeti smel, kjer svari Bog orglarčka:

Komur pevski duh sim vdihnil,
Z njim sim dal mu pesmi svoje;
Drugih ne, le te naj poje,
Dokler de bo v grobu vtihnil.

Kakor slavčik ne da se drugač podučiti, in vsak tičik nar raji svoje goni, tako je po svoje tudi s pesništvam. Prešerin je povsod le Prešerin, Koseski je Koseski, in Vodnik, naj se tudi na germadi sožge, le pride tič Fenis na dan. Vender tudi pretresavec vsak po svoje sodi, in nočemo svojih misel nikomur vsiliti. Ene pa naj vonder ne zamolčimo, de ... Vodnik se v pesništvu zato ni višje vzdignil, ker je bil duhovnik in miniščik. De se duhovnik in miniščik ne bo v tistih pesmih lahko povzdignil, v kakoršnih se je Prešerin, to lahko veljati damo; de bi pa v drugačnih pesmih po svoje višje leteti ne mogel, ker je duhovsko in miniško oblačilo malo okorno, se nam zdi, de ni resnica. Saj Vodnika to ni zaderževalo, ko je pel Veršaca in Ilirijo oživljeno, še tudi ne, ko se je lotil Anakreontovih pesem, v katerih Vinodaj in celo pobič Ljubezin mesto imata. Po drugim se nam zdi, de ne nese pesnika samo predmet njegoviga petja visoko, ampak perute, ktere so mu od stvarnice dane; drugač ne ako velja Šilerjeva pesem: „Deklica iz ptuje“, kakor jo nekteri razlagajo, od pesništva“. (Sledí nekoliko bolje poslovenjena od I, 3) — „Poslednji stavik:

Je vse prijazno sprejemala;
Se bliža mili z miljeno:
Nar boljši dar je njima dala,
Zmed vsih nar lepši rožico —

bi po takim dal razumeti, kakor de bi bile „pesmi ljubezni“ same na sebi nar višji leteti pripravne; tega pa pretresavec sam prav ne verjame, saj ne vemo, kako de bi bil družiga pesnika zavoljo visokih misel hvalliti mogel, kateri nosi tudi duhovsko suknjo, ni sicer po obleki pa je po duhu ves miniščik, in tiste pesmi ljubezni silno čerti. Po naše zdi se nam, de bi nar višji predmet pesništva izrečen bil, ko bi se poslednji stavik Šilerjeve pesmi nekako prestvaril (kar je še dijak storil že Hitzinger, cf. I, 3), na primero:

Je vse prijazno sprejemala;
Ko vidi svet Bogu altar,
Je vneta vzdignila se, dala
Nar lepši cvet, nar boljši dar.

Saj je Koseski „visoko pesem“ imenoval, ko si je predmet taciga obsežka v prepevanje izbral. In tudi Dante, nič manj imeniti rojak tistiga slovitiga Petrarka, kteriga si je Prešerin, ako se je na kteriga obračal, v zgled vzel, je svoje dni nekakošno tako sodil. Naj sledi tukej v konec naše male besede začetik njegove kancone v hvalo Marije Device (Della beata Vergine Maria):

Serca nečimernost, duha zmotnjave
So znale misel nápačno nagniti,
Pogosto govoriti
Od tega, kar molčim, zakrijem raji.

Zdaj hočem praviti od ljubezni prave,
 Od zgleada, v kteriga blišečim sviti
 Tam mora zamakniti
 Se vsak zveličan duh v nebeškim raji,
 Kjer čuti se nar slaji
 V zavetji svetim vsaka blaga duša,
 Ko to ljubezin skuša,
 Ki pelje jo na zveličansko mesto.
 In jez pustim zdaj misel na nezvesto
 Ljubezin tega sveta,
 Časti za sladko ime je duša vneta,
 In od Device presvete Marije
 Povem naj zdaj; nji pesem naj se izlije itd. —

Kakor je o tej priliki Podlipski dostojno spregovoril jo o slovenskih pesnikih ter iskreno o pesništvu najvišem predmetu; tako je šaljivo zapel jo o pravopisu v Novicah l. 31 v dobrovoljni gazeli:

Kdo kaj sme, in kdo ne.

Vsak poljubno piše; jez tud' se pripravim — pa ne smem.
 Čerke nar pred kot Latinec vse vse stavim — pa ne smem.
 Frank ima in Brit s Poljakom za edin glas čerki dve;
 Mislim tak hoditi jez po potu pravim — pa ne smem.
 Kdaj Ciril je greske čerke z novimi pomnožil bil;
 Ravno tak jih zdaj k latinskim jez pristavim — pa ne smem.
 Kljuk Španjol verh čerk prideva, in enako tudi Ceh;
 In vesel kaj tako rabo jez pozdravim — pa ne smem.
 Kje v besedi glas se vzdigne, to začerta Grek povsod;
 Ga posnemam nekaj, spet sim na nepravim — in ne smem.
 Stavi Rus in Serb v imenu božje Majke *i* in *ja*;
 Mu podobno dolgo v svojim onegavim — pa ne smem.
 Vsak po svoji volji piše; le Slovenec nimam prav;
 Vse se graja, kar počnem pod nebam plavin: de ne smem!

Zgodilo se je, da je nekdo izdal zbirko pesem v več polah iz nekega slovenskega časnika, pa ni poprašal prej ne vrednika ali založnika njegovega, ne pesnika samega. Ker je prizadeti pesnik bil Podlipski sam, pojasni pravice pisatelj zastran njih izdelkov, dobo brambe za literarno lastino ter določke za kazen in pravico odškodovanja v Novicah 1851 l. 32, 33 pod naslovom: „Ne kra di!“ — „Za razno lastino so Novice že postave oznanile; naj prineso, pravi, še tisto, ktera tudi njih in njih dopisatelje zadeva, namreč postavo ali patent zastran varstva pismenske ali literarne lastine zoper nepravno izdajo in ponatis, od 19. kozoperska 1846.“ —

Kar je sprožila „Matica ilirska“ potrebo bližanja mnogoterih slovanskih jezikov, so se poprijeli v jezikoznanstvu zvedeni možje v mnogih časopisih tega predloga in ga pretresovati začeli. V Novicah l. 33 je P. B. pričel spis: „O zadevah eniga samiga slovanskiga jezika“. — Hitzinger, ki je že l. 1849 (Cf. VII, str. 18.) nasvetoval v ta namen jezik

staroslovanski, ne more dočakati skončanja, ter se oglasi zapored o tej stvari v Ljublj. Časniku št. 69, 70, 74: „En vseslovanski književni jezik“.

Po kratkem vvodu piše s perva nekako muhasto, na pr.: „Tedad en vseslovanski književni jezik hočemo. Kateriga pa bomo izbrali? Mi Slovenci pač tukej ne bomo s svojim glasam prevagali, ker nas je premalo; dasiravno Abecedo brez nehanja za celi svet kujemo. Vonder kako besedo reči znamo zraven, ali nam bo prav ali ne.“ — „Desiravno je želja skorej vsih učenih Slovanov en književni jezik imeti, niso vonder vsi ene misli o tem, po kateri poti bi bilo do eniga vseslovanskiga jezika priti. Ena stran meni nar bolj storiti, ako med raznimi slovanskimi narečji eniga v poglavitniga izvoli, dasiravno bi se tisti še kaj bolj izobraziti znal. Po tej poti imamo res nar hitreje en književni jezik, naj se izbere staroslovenski, ali ruski, ali kateri drugi (česki, serbski ali ilirski). Druga stran pa misli, da naj se vseslovanski književni jezik časama rodi, samo naj se v vsakim narečji pridno piše, in zraven pazi, se v pisanji če dalje bolj drugim bližati.“

Da je znal Podlipski marsikaj povedati o slovanskih jezikih posebej in sploh; pa tudi o tem, po katerih vodilih naj si med seboj bližati prizadevajo, kako v posamesnih besedah, kako v skladanji pri govorjenji in pisanji; pokazal je dokaj učeno v omenjenih treh sostavkih, kjer proti koncu na primer spet piše: „Rečeno je bilo, da staroslovenščina bi bila pred drugimi v vseslovanski književni jezik priporočiti; tega bi se več ali manj tudi Rusje poprijeti znali, kateri so ga že pisali, in ga v cerkvi še imajo.“

Enake misli je tudi pisatelj v Novicah z znamenjem P — B —; in on tudi prav primerjeno pot do ediniga jezika priti naznani; misli namreč, naj bi se en časnik vstanovil, kteriga namen bi bil o tej reči Slovane združiti. Koliko se po enim, dasiravno ne obširnem časniku v jezikoslovstvu storiti zamore, so nam Slovencam Novice spričevanje; kje bi še mi zadej bili, ako bi nas ne bile spodbudile in naprej peljale! Za tak časnik vstanoviti, bi morebiti Dunaj ali Beč nar boljši mesto bilo, ker ima dosti učenih Slovanov v sebi, in ker bi bilo dopisovanje in razpošiljanje nar bolj olajšano. Ruski časnik so v Pragi menim da ravno zavoljo vpeljanja rusovskega jezika napraviti hotli. Ako bi tedaj staroslovenski jezik bolj sploh dopadel, koliko bi ravno naš rojak, Dr Miklosiĉ tukej storiti zamogel; tudi v staroslovanskim bi novi pravopis znal mesto dobiti, kakor je bilo prvi pot od ruskiga rečeno. Naj bi pa v začetku še noben jezik kakor vesoljni spoznan ne bil, tedaj pa naj bi se časnik ali v ilirskim, ali v raznim jeziku začel, in gotovo bi se v nedolгим času na eno ali na drugo stran večjina pokazala, po kateri bi se dalje ravnati moglo.“ (Cf. Ljublj. Časn. 1851, str. 294.)